

—Quid continet hic Canon?

R. «Pro reverentia Dei *Sacerdotum* id universa Sancta constituit Synodus, ut quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali convivio lectio divinarum scripturarum misceatur; per hoc enim et animæ ædificantur ad bonum, et fabulæ non necessariae prohibentur.» (Dist. 45).

In his vero Canonibus *Sacerdos* et *Sacerdotalis*, idem ac Episcopus et Episcopalis per anthonomasiam sonat.

—Quænam prima Capitulorum notitia in Hispania?

R. Cum Cathedralis Cathalonie ecclesie Francorum Regum ditioni in parte subjacerent, a tempore Caroli Magni et Ludovici cognomento Pii, in aliquibus illarum Aquisgranensis Canonica regula sequebatur; præcipue apud Vicos Urgelli et Ausonie, in quibus jam sæculo X hujusmodi Canonici reperiebantur (1).

—In his capitulis erat vita communis?

R. N. Nam pro voluntate Canonici illi proprietatem habebant, aut hac relicta ad perfectiorem vitam monastice et cum paupertate vivebant.

—Quinam hujus Canonice in Hispania exitus?

R. Sæculo XI jam parum utilis censebatur, et magna reformatione indigebat, unde melius visum est, pro perfectione vitæ et ægestatis causa, Augustinianam Canonicam accipere, quæ sæculo XI vigere cœpit, magna cum utilitate populi et Ecclesie gloria.

—Quid in Gallæcia?

R. Compostellanum Concilium, anno 1056, sub Ferdinando I, Canone vero I, monasticam vitam Episcopo cum Canonicis injungit his nitidissimis verbis. «Omni autem tempore unam omnes horam intra ecclesiam simul celebrent, unum refectorium, unum dormitorium, et dum in propinquo fuerint, omnibus canonicis cum Episcopo habeant, ut absque uno de his tribus (*prepositis nempe Diocesanis ad visitationem*) numquam desit monachis. Et in

(1) Vide hac de re Fr. Jacobum Villanueva. *Viaje literario a las iglesias de España*, tomo VI, carta 46.

his omnibus silentium observent, necnon et ad mensam lectiones sanctas semper audiant.»

—Quid de Augustiniana Canonica?

R. Ea valde a sæculo XI in Hispania crevit, ita ut in omnibus fere Castellæ et Aragonie cathedralibus et collegialibus ecclesiis servaretur usque ad sæculum XIV, quo tempore, et morum pravitate et grassante epidemia, quæ dimidiam fere depopulavit Hispaniam, capitula aliqua sensim communem vitam abjicere cœperunt.

Præcipue vero Castellæ Cathedralis sæcularem vitam, sæculo XVI, cum Romani Pont. consensu, agere cœperunt, in Aragonia et Cathalonia sæculo XVII: in Navarra vero Pompilonense Capitulum Augustinianam Canonicam ad nostra usque perduxit tempora, etsi magna cum mitigatione.

LECTIO XXX.

QUALES ESSE DEBEANT PROMOVENDI AD DIGNITATES CATHEDRALIS ECCLESIA.

—Dignitates in Cathedralibus institutæ fuerunt ad merum faustum et honorem?

R. «Cum dignitates in ecclesiis, præsertim cathedralibus, ad conservandam augendamque ecclesiasticam disciplinam fuerint institutæ, ut, qui eas obtinerent, pietate præcellerent, aliisque exemplo essent, atque Episcopos opera et officio juvarent; merito, qui ad eas vocantur, tales esse debent, qui suo muneri respondere possint.» (Sess. 24, cap. 12.) Mt.

Ergo non ad faustum et vanitatem, sed ad exemplum et ædificationem inferiorum inductæ sunt.

—Quam primam dignitatem nominat Trid. Synodus?

R. Archidiaconi de qua dicendum infra.

—Quid de cæteris dignitatibus?

R. Primo loquitur de his qui curam animarum gerunt, deinceps de aliis non curatis.

—Quid de curatis dignitatibus?

R. «Nemo igitur deinceps ad dignitates quascumque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem xxv suæ ætatis annum attigerit; et in clericali ordine versatus, doctrina ad suum munus exequendum necessaria, ac morum integritate commendetur; juxta Constitutionem Alexandri Tertii in Concilio Lateranensi promulgatam, quæ incipit: *Cum in cunctis.*» (Ib.) Mt.

—Quid disponitur in hac constitutione a Concilio renovata?

R. Hæc constitutio lata fuit in Concilio Lateranensi III, et continetur in 1.º Decretalium, tit. 6.º *de electione et electi potestate*, cap. 7, et sic ait «Cum in cunctis sacris ordinibus, et ecclesiasticis ministeriis, sint ætatis maturitas, gravitas morum, et litterarum scientia inquirendæ; multo fortius in Episcopo hæc oportet inquiri, qui ad aliorum curam positus, in se ipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei oporteat conservari. Ea propter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur a posteris in exemplum; præsentis decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum annum ætatis exegerit, et de legitimo matrimonio sit natus; qui etiam vita et scientia commendabilis demonstratur.»

—Possunt dignitates in Cathedralibus Hisp. curam animarum habere?

R. Neg. Nam ex art. 25 Concord. prohibitum est, qui sic se habet. «Nullum capitulum aut collegium ecclesiasticum adnexam habere poterit curam animarum: adeoque beneficia curata et vicariæ perpetuæ quæ antea, pleno jure, alicui collegio conjuncta erant, deinceps juri communi omnimode subjicientur.» Mt.

—Quid de aliis dignitatibus non curatis Trid. Synodus?

R. «Ad cæteras autem dignitates, vel personatus, quibus animarum cura nulla subest, clerici alioquin idonei, et xxii annis non minores, adsciscantur.» (Sess. 24, cap. 12.)

—Quoties tenentur Dignitates emittere Fidei professionem?

R. Tam Dignitates quam Canonici duplici vice tenentur facere. «Provisi autem de canonicatibus et dignitatibus in ecclesiis cathedralibus, non solum coram Episcopo, seu ejus Officiali, sed etiam in Capitulo idem facere teneantur: alioquin prædicti omnes provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.» (Ib.)

—Promoti ad Dignitates in sacris ordinati esse debent?

R. Af. «Neminem etiam deinceps ad dignitatem, canonicatum, aut portionem recipiant, nisi qui eo Ordine sacro aut sit initiatus, quem illa dignitas, præbenda, aut portio requirit; aut in tali ætate, ut infra tempus a jure, et ab hac sancta Synodo statutum, initiari valeat. In omnibus vero ecclesiis cathedralibus omnes canonicatus, ac portiones habeant annexum ordinem presbyterii, diaconatus, vel subdiaconatus. Episcopus autem cum consilio capituli designet, ac distribuat, prout viderit expedire, quibus quisque ordo ex sacris annexus in posterum esse debeat; ita tamen, ut dimidia saltem pars presbyteri sint, cæteri vero diaconi, aut subdiaconi: ubi vero consuetudo laudabilior habet, ut plures, vel omnes sint presbyteri, omnino observetur.» (Ib.)

Cum ergo canonicatus omnes presbyterales, diaconales et subdiaconales esse debeant, quin imo in Hispania presbyterales sint, liquet omnes ordinatos in sacris et in Hisp. presbiteros esse debere.

—Dignitates debent habere gradum academicum?

R. Af. «Hortatur etiam sancta Synodus, ut in provinciis, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes, et saltem dimidia pars canonicatum in cathedralibus ecclesiis, et collegiatis insignibus conferantur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia, vel jure Canonico.» (Ib.)

—Quid intelligendum per verba *ubi commode*?

R. In Hisp. et ejus ditionibus hodie non solum est commoditas sed etiam facilitas, salva tamen aliqua sede in Marianis insulis. In Austria, Belgio, Gallia et Italia ubi Universitates Catholicæ et Seminaria sunt, idem dicendum (1).

(1) Quamvis aliqui juris, Canonici periti credant non esse ar-

—Quæ dignitates sunt hodie in Cathedralibus Hisp.?

R. In omnibus, et uniformi ordine, ex Concord., art. 13, hæc quinque sunt: Decanus, Archipresbyter, Archidiaconus, Cantor et Magister scholarum: in Metropolitanis superadditur Thesaurarius.

—Hæc dignitates nuperæ sunt?

R. N. Omnes enim a sæculo XII, et aliæ ab XI, agnitæ erant in omnibus fere cathedralibus et collegiatis Hisp.

—Quænam sunt earum munia et prærogativæ ex jure communi?

R. Potiora hæc sunt:

1.º Præesse in Capitulo, choro et processionibus, et in eis superiorem locum et stallum habere, sed non ordine antiquitatis seu possessionis, sed ordine dignitatis.

2.º Exercere suo ordine functiones illas quæ Pontificalibus dicuntur, et ab illis fieri possunt.

3.º Ministrare solemniter Sacramenta Episcopo infirmanti et ejus funus facere.

4.º Inservire Episcopo in Pontificalibus fungendo officio presbyteri assistentis.

—Hæc dignitates aliquam jurisdictionem habent?

R. Hodiedum vix aliquam nisi nominalem retinent. Forsan tamen expediret ad primævam disciplinam eas reducere, quod quidem vix aliquid difficultatis haberet.

—Quæ dignitas et jurisdictio Decano datur?

R. De ea infra dicendum, quin etiam de Archidiacono.

—Quænam Archipresbyteri munia?

R. Præesse Clero civitatis, tam parochiali quam simplici, et in suis congregationibus litterariis et æconomicis, quin etiam ipsum Decanum in Capitulo et choro supplere.

—Quænam Cantor habet?

R. Cantor, Hispanie *Chantre*, chorum regit, vel regere debet: sacræ hymnodicæ codices habet in custodia, pueros in choro canentes (*seises, triples, infantiles*) et eorum colle-

ctandas dignitates ad suscipiendum gradum, attamen hodie ut studia vigeant et faveantur potius credo standum litteræ quam exceptioni.

gio præest, vel si hoc sit magistri capellæ aut succintoris munus, saltem aliquam inspectionem exercere deberet.

—Quænam Magister scholæ?

R. Hic, qui potius *Magister scholarum* apud nostrates audit, puerorum scholis privatis præsidebat, vel in magistris illis docentes inspiciebat. Hodie forsitan in seminariis utilis foret eorum inspectio, vel in scholis publicis a Capitulo privato patronatu conservatis.

—Quid Thesaurarius?

R. In custodienda et conservanda sacra suppellectili et remanentibus nummis utilis est.

—Sunt aliæ præter has in Cathedralibus nostris dignitates?

R. Af. Ex art. 13 Concord. noviss. quæ in fine hæc habet. «Præterea Toletana ecclesia duas alias habebit Dignitates titulo Capellani Majoris Regum, et Capellani Majoris Mozarabum; Hispalensis aliam Capellani Majoris Sancti Ferdinandi, Granatensis aliam Capellani Majoris Regum Catholicorum, et Ovetensis aliam titulo Abbatis sanctuarii in Aussenii montis spelunca positi de Covadonga.»

—Quænam Dignitates Rom. Pontificis provisioni reservantur?

R. Loco duorum supra quinquaginta Beneficiorum de quibus in tractatu ann. 1753 expressa fit mentio, liberæ Rom. Pontif. dispositioni reservantur Cantoris Dignitas in singulis Metropolitanis, itemque in Cathedralibus Asturicensi, Abulensi, Guadicensi, Oscensi, Gienensi, Lucensi... et Zamorensi (1); in reliquis autem omnibus Canonicatus vulgo *de gracia* qui prima Sanctitatis suæ collatione præfigetur. Hujusmodi vero beneficia ad formam prædicti tractatus conferentur.» (Art. 18.)

(1) Omissarum ecclesiarum seriem vide in apenticibus ad calcem libri.

LECTIO XXXI.

DE PRIMA SEDE POST PONTIFICALEM.

—Quid primæ Sedis nomine intelligitur?

R. Ex privata Hisp. ecclesiæ disciplina, in ecclesiis cathedralibus prima Sedes semper post Episcopum Decano donatur. Dicitur prima Sedes, non tantum quia primos stallos in choro post Episcopum occupat, sed quia absente Præfato Capitulo præest (1).

—Quænam hujus dignitatis origo?

R. In antiqua disciplina absente Episcopo Archipresbyter presbyterium regebat, et etiam populo benedictionem impertiri poterat. Cum autem per pagos et parva oppida eorum ecclesiis præpositi fuerunt presbyteri, nominabatur ex ipsis unus qui super presbyteros rurales, plus minusve decem, præesset, ac etiam jurisdictionem haberet, unde *Decani* dicti sunt.

—Qua de causa ergo hodieum Decani pluris quam Archipresbyteri in nostris ecclesiis habentur?

R. Ex praxi antiqua nostratum, ignota enim origine Archipresbyterorum Decani præsidēs erant in omnibus fere Cathedralibus.

Præterea in Capitulis regularibus Priores absente Episcopo Canonicis præsidebant. Cum vero mendicantes propagari cœperunt, et Augustiniana disciplina relaxata est, visum fuit Capitulorum præsidēs Decanos nominare ut a Prioribus mendicantium distinguerentur (2).

(1) Si in media ac elevata chori parte Sedes Episcopalis erecta est, dextram Decanus habet; si vero dextrum cornu Episcopus præsidet, Decanus primus in sinistro sedet, prouti in aliquibus Cathedralibus et Valentia ecclesiis usitatur: hinc cornu seu latus dextrum chorus Episcopi, sinistrum chorus Decani dicitur.

(2) Ita videre est in Hisp. sacræ XLIX vol. nuper evulgato. Hac enim de causa Decani Tutelanæ Ecclesia et Bilbilitanæ, qui Pontificalibus insigniti fuerunt, Decani nuncupati sunt, sæculo XIV ineunte, Priorum nomine relicto. (Esp. Sagrada, tomo 49, pág. 451.)

Sed hæc disciplina non apud omnes ecclesias æqualis fuit.

—Quid Tridentinum Concilium de primis sedibus?

R. Nihil apud ipsum hac de re invenitur, Nam primam Sedem tantum Episcopo tribuit (1). «Episcopis præterea ubique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par est etc. (V. Lectionem de Honoribus Episcopo debitis, fol. 101.)» Inde Decanalis Sedes prima post Pontificalem dicitur.

—Quid tamen circa Decanorum munia Trid. Syn. statuit?

R. 1.º «Archidiaconi, *Decani* et alii inferiores in his ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt, debeant quidem... visitare.» (Sess. XXIV, cap. 3).

2.º «Ad hæc causæ matrimoniales et criminales non *Decani*, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum iudicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini et jurisdictioni relinquuntur» (1). (Sess. XXIV, cap. 20).

—Ergo hæc non munia primæ sedis sed tantum jurisdictionis erant?

R. Af. Et ideo hac in re Archidiaconis assimilabantur. Aliquando etiam istis major honor erat, nam plures Archidiaconis quam Decanis evectiones dabantur jure Decretalium (2).

—Qui Decani insigniores in disciplina Hispaniensi ante Concord. novissimam evaserant?

R. 1.º Tutelanus, qui jure Pontificalium gaudebat, et jurisdictionem ordinariam in territorio proprio, quod postea Diœcesis evasit.

2.º Ecclesia Collegialis apud Lucronium, olim apud Albeldam, et Episcopalis, anno 1435 illi unita; cujus prima Sedes, quamvis Castellana foret, Decanalis non Abbatialis dicebatur.

(1) Addit Concilium hæc verba «etiam si in præsentem inter Episcopum et *Decanum* seu Archidiaconum aut alios inferiores super causarum istarum cognitione lis aliqua in quacumque instantia pendeat.» Sed hæc tamquam transitoria dispositio in textu omittitur.

(2) V. notulam in lectione de visitatione Diœc., fol. 89.

3.º Rotensis (Roda) in Aragonia, quæ quidem Ecclesia in Illerdensi Dicecesi olim Episcopalis fuit.

4.º Demum Agerensis, in Illerdensi quoque Dicecesi, cujus prima sedes non Decanalis sed Archipresbyteralis dicebatur, cum territorio nullius.

—Quid circa Decanorum munia et dignitatem nupera Concord. statuit?

1.º «Unumquodque Cathedralium ecclesiarum capitulum constabit Decano, qui semper primam sedem post Pontificalem obtinebit.» (Art. 13, Concord.)

2.º «Episcopo non præside præerit Decanus.» (Art. 14 in finem.)

3.º Ad dignitatem Decani in cunctis ecclesiis et quovis tempore ac modo vacet, Regia Majestas perpetuo nominabit.» (Art. 18, pár. 2.º)

4.º «Sex Cathedralium Peninsulæ præbendatis locus esse poterit inter eos, qui Regio sacello Capellani numere addicti sunt: numquam tamen primam sedem obtinentes, Canonicos *de officio*, cura animarum adstrictos, nec duos simul ex una eademque ecclesia nominare fas erit.» (Art. 19.)

5.º Primæ post Pontificalem Sedi in Toletana Ecclesia, annuus viginti quatuor millium argentorum redditus assignatur: cæteris in aliis Metropolitanis viginti millium: in suffraganeis decem et octo millium, in Collegiatis quindecim millium (Art. 32.)

LECTIO XXXII.

DE ARCHIDIACONIS ET ALIIS DIGNITATIBUS IN CAPITULO.

—Quis dicitur Archidiaconus?

R. Presbyter seu Diaconus qui aliis Diaconis et rebus temporalibus in aliquo territorio præerat.

In novissima vero et nostra disciplina est Dignitas Canonialis quæ in Cathedralibus ecclesiis tertium locum tenet.

—Quotuplices sunt Archidiaconi?

R. 1.º Titulares et rurales.

2.º Cum jurisdictione et sine jurisdictione.

3.º Perpetui et nutuales.

4.º Graduati et non graduati.

—Quid Concilium Tridentinum de Archidiaconis instituit?

R. «Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores aut Licentiati in jure canonico. (Sess. XXIV, cap. 12). Mt.

—Quare dicuntur oculi Episcoporum?

R. Quia ab antiquis temporibus Episcopi mores et necessitates ecclesiarum per Archidiaconos inspiciebant, unde *Episcoporum oculi* dicebantur, quin etiam per Archidiaconi manus indigentibus auxilia ferebant, et rem Ecclesiæ administrabant, unde etiam *Episcopi manus* dicebantur.

—Qua de causa statutum fuit ut Magisterii laurea essent decorati?

R. Ut eo modo melius possent jurisdictionem ecclesiasticam exercere, sæpius enim decrevit Sac. Congreg. hunc exigendum illis tantum, qui jurisdictionem exercent: ideo gradum in jure illis injunxit, seu alias in Theologia, ut clericos ordinandos examinare possint.

—Quando cœperunt Archidiacon. jurisdictionem externam et præcipue contentiosam exercere?

R. A sæculo VI et deinceps, ut ex Concilio Emeritensi nostro apparet, ita ut vicarius et officialis esset Episcopi.

—Qua ratione tanto honore fuerunt aucti Archidiacon. et supra presbyteros et archipresbyteros elati?

R. Quia misera humanitatis conditio est ut plus divitiis et temporalibus opibus quam spiritualibus bonis detur (1).

(1) Perperam citantur ab aliquibus Juris Canonici scriptoribus Hieron. verba (in Ezech. 18) cum de Archidiacono et primiceriis ait: «Certe qui primus fuerit ministrorum quia per singula contionatur in populos et a Pontificis latere non recedit *injuriam putat si presbyter ordinatur.*» Non fiebat injuria, sed superbia et avaritia ducti injuriam putabant, alio autem modo si humiles fuissent et altissimæ dignitatis presbyterorum justis admiratores. Quid enim jurisdictio et administratio temporalium cum terribili facultate consecrandi Corpus Domini, quam et ipsi invident Angeli?

—Quid de Archidiaconis in Hispaniæ ecclesiis post patriæ nostræ restaurationem?

R. In sæc. XI non unus tantum, sed plures et extra ecclesiam erant et cum jurisdictione criminali et civili.

Ita habetur in Concilio Cojacensi (anno 1050), et in Jacensi (1063): ergo in duplici, Cantabrica et Pirenaica nempe restauratione jam tunc existebant.

—Quænam sunt verba Cojacensis Concilii?

R. Hæc sunt: «IV° vero titulo statuimus ut omnes Archidiaconi et presbyteri, sicut sacri canones præcipiunt, vocent ad pœnitentiam adulteros etc. V^o Ut Archidiaconi tales Clericos constitutis quatuor temporibus ad ordines ducant. etc.

—Quænam verba Jacensis pro Aragonia et Navarra?

R. «Statuimus etiam, ut causæ clericorum pro quibus hucusque Ecclesia nostris in partibus gravata non modicum extiterat deinceps Episcopo solo et Archidiaconibus ejus discutiendæ relinquuntur.»

—Jure Decretalium Archidiaconus erat vicarius Episcopi?

R. Af. Nam in ipsis dicitur (l. 1°, tit. XXIII, c. 1.) «Archidiaconus post Episcopum sciat se vicarium esse ejus in omnibus.» Sed hoc de Archidiacono titulari, id est in cathedrali et prope Episcopum existenti.

—Qua de causa Episcopi Archidiaconorum jura minuere cœperunt?

R. Propter eorum ambitum et elationem, nam despectis Episcopis jurisdictionem suam, non ut delegatam sed tamquam ordinariam exercebant, Episcopo inconsulto et etiam renuente, quin etiam aliqui eorum officiales instituebant. Ideo Episcopi eos ad cathedrales ecclesias revocarunt, et eorum loco vicarios generales seu officiales posuerunt.

—A quo tempore ista substitutio?

R. Præsertim a sæculo XIV apud nostrates.

—Concilium Trid. Archidiaconorum jurisdictionem abrogavit?

R. Neg. Sed potius eam firmavit ubi jure consuetudinario vigeat.

Quænam sunt ergo jure Trident. Archidiaconi munia?

1° Territorium visitare si in usu sit.

2° Exercere jurisdictionem contentiosam in causis non gravibus, ubi moris est.

—Quid de visitatione Diocesis.

R. «Archidiaconi autem, Decani et alii inferiores in iis ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere consueverunt, debeant quidem, assumpto notario, de consensu Episcopi, deinceps per se ipsos tantum ibidem visitare... cui (*Episcopo*) ipsi Archidiaconi, vel alii inferiores, visitationis factæ infra mensem rationem reddere et depositiones testium ac integra acta ei exhibere teneantur.» (Sess. XXIV, cap. 3°)

—Visitant Archidiaconi jure proprio?

R. Neg. Et liquet ex quinque conditionibus præcedentibus, quæ quidem hæc sunt: 1° consuetudo; 2° consensus Episcopi; 3° notarii necessitas; 4° personalitas propria sine facultate delegandi; 5° actorum originalium exhibitio.

—Quarum causarum cognitio prohibetur ipsis?

R. «Causæ matrimoniales et criminales non Decani, Archidiaconi aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini et jurisdictioni relinquuntur.» (Sess. XXIV, cap. 20.)

Sessione etiam seq., cap. XIV, præcipitur ut causarum criminalium contra clericos concubinarios cognitio non ad Archidiaconos nec Decanos aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat.

—Quænam sunt alia Archidiaconorum munia?

R. 1° Clericos ordinandos vocare et Episcopo præsentare (Pontificale Rom.)

2° Minores lites, excususque non graves cognoscere et corrigere.

—Debet esse examinatus synodalis natus?

R. Valde opportunum est, non tamen obligatorium.

—Ex novissima Eccles. Hisp. disciplina quotuplices sunt Archidiaconi?

R. Unus tantum jam extat in Cathedrali, qui tertiam sedem post Pontificalem obtinet; ideoque hic Archidiaconus est titularis perpetuus, sine jurisdictione propria, et graduatus, est enim Canonicus et Dignitas in Cathedrali.